Spectrul demolărilor bucureștene

„Oare nu putem făuri valori arhitecturale fără a distruge ceva făcut de cei dinaintea noastră? În acest context, apare din nou întrebarea: de ce a trebuit să cadă Mânăstirea Mihai Vodă şi ansamblul Văcăreşti?”

(arh. Hermann Armeniu Fabini, Şedinţa Senatului din 19 aprilie 2004, argumentare împotriva demolării monumentului din Parcul Carol).

Locul simbolic ocupat de Mânăstirile Cotroceni şi Văcăreşti în perioada interbelică s-a datorat şi unei raportări a monarhiei la domnii anteriori. Prefigurarea şi încununarea arhitecturii brâncoveneşti prin aceste monumente a influenţat extinderea Palatului Cotroceni sau construcţia Pavilionului Regal din Parcul Carol. Dar acestea au fost doar vârful icebergului.

De obicei, cronica demolărior comuniste din Bucureşti insistă asupra bisericilor vechi, o valoare arhitecturală certă, în condiţiile în care puţine case contemporane cu acestea (sau niciunele, în funcţie de perioadă) au supravieţuit. Dar această cronică trece cu vederea vechile case ale oraşului, aşa numitele «case de târgoveţ», a căror valoare se datora tocmai rarităţii lor. Acestea au devenit şi mai rare în urma demolărilor comuniste şi postcomuniste. Aspectul oriental al târgului Bucureştilor, la care mai contribuie doar biserica Fundenii Doamnei sau Hanul lui Manuc, s-a cam pierdut.

Arhitectură vernaculară bucureşteană (casele de târgoveţ, casa Manuc-Bey, foişorul Mănăstirii Pantelimon, etc.) era importantă pentru identitatea vechiului oraş creat de târgoveţi, semi-urban, cu un parcelar neregulat şi cu influenţe orientale. Demolările din perioada comunistă au afectat un fond deja sărăcit de aceste tipuri de construcţii. Astfel, a

trecut neobservată dispariţia casei lui Manuc şi păstrarea unei singure case de târgoveţ cu dimensiuni mai mari: cea de pe Şerban Vodă.

În ce priveşte arhitectura clasicistă şi eclectică, ar putea fi enumerate clădiri valoroase precum: Teatrul Naţional, Spitalul Brâncovenesc, Muzeul Simu, Hotelul Splendid, dar şi clădiri mai mici precum Casa Orăscu (din apropierea bisericii Stejar), Casele Maiorescu, Cerkez sau casa de raport a domnului Chrissoveloni de pe Calea Victoriei.

În perioada comunistă multe repere s-au şters neobservate din memoria oraşului. Cine mai ştie cum arătau locuinţele protejate şi demolate ale lui Nicolae Iorga, cea a primarului Dobrescu-Târnăcop sau casa Aslan (stil 1900) din spatele actualului Teatru Naţional?

Casa Dem I. Dobrescu, Sediul Comitetelor Cetăţeneşti, str. Sapienţei, nr. 12 se afla pe Lista monumentelor istorice din 1980. Arh. Grigore Ionescu aminteşte de ea în jurnalul său atunci când enumeră valorile demolate: „case mai noi dar valoroase şi solide – casele fostului primar Dobrescu, ale arhitectului Statie Ciortan” [1]. Casa primarului Dobrescu a fost greşit atribuită ca fiind în cea încă existentă din str. Popa Rusu, aceea aparţinea însă unui prof. Dobrescu.

Casa Iorga, proiectată în stil Brâncovenesc şi donată istoricului de prieteni, se găsea pe Şoseaua Bonaparte (în Lista monumentelor istorice din 1980 este trecut Bulevardul Ilie Pintilie, nr. 6). A fost demolată în 1986, împreună cu alte clădiri din zonă.

Printre numeroasele «ştersături» ale clădirilor neoromâneşti se numără şi cea a Pavilionului Regal din Parcul Carol, dar şi cea a Arhivelor Statului.

Se ştie că „Muzeului Militar Naţional” (Palatul Artelor) a fost demolat în 1943, după cutremurul din 1940. Nu se ştie însă ce s-a întâmplat cu celelalte construcţii din Parc, cu excepţia Grotei Giganţilor şi a Geamiei, ambele demolate cu ocazia reamenajării parcului.

Planul Parcului Libertăţii din 1958 precum şi fotografiile de epocă, precum cele din arhiva Agerpres (1950), arată că Pavilionul Regal nu a fost demolat decât după 1958, în contextul regândirii parcului şi al curăţării acestuia de vechile simboluri. Forma grădinilor şi topografia fuseseră păstrate, în linii mari, până în acel moment.

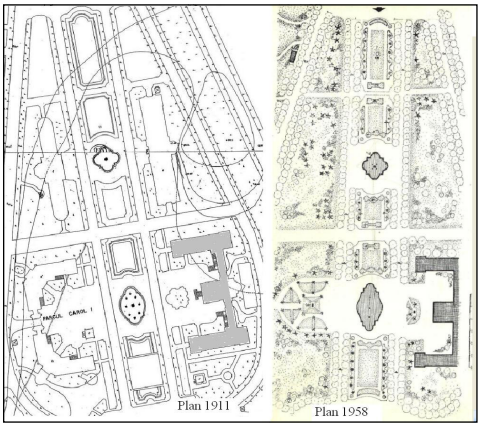
Transformarea Parcului Carol I în Parcul Libertăţii a presupus ştergerea simbolurilor

1 Grigore Ionescu. *Jurnal 1987-1988 (manuscris)*. Biblioteca UAUIM, cota 106 GI, p. 10

vechiului regim. Dar acest lucru nu a avut loc imediat. Grota Giganţilor şi Geamia au fost demolate cu ocazia măririi esplanadei pentru punerea în valoare a „Monumentului eroilor luptei pentru libertatea poporului si a patriei, pentru socialism”. Nu se prea ştie însă ce s-a întâmplat cu Pavilionul Regal. Acesta apare într-o lucrare din 1953, unde ilustrează arhitectura neoromânească din Parcul Libertăţii. (L’architecture roumaine, Bucarest: L’ Institut Roumain pour les Relations Culturelles aves l’ Etranger, 1953, p. 55)

Apare de asemenea într-un plan al Parcului Libertăţii în monografia din 1958: Rică Marcus, Parcuri şi grădini în România, Editura Tehnică. În aceeaşi lucrare apare o fotografie cu Grota Giganţilor.

(Parcul Carol, 9 ian. 1950: https://foto.agerpres.ro/foto/detaliu/13582482).

Îi putem întrezări acoperişul şi în fotografiile de epocă din arhiva Agerpres

Geamia a fost reconstruită în afara parcului, dar numai după proteste internaţionale. În schimb dispariţia Pavilionului Regal (numit Industrial cu ocazia Expoziţiei din 1928) a trecut neobservată. Cu ocazia primei expoziţii de electricitate din România, Dimitrie Leonida a instalat acolo nu numai Muzeul tehnic, dar şi Muzeul românesc, care prezenta bogăţiile naturale ale ţării. În 1935 Muzeul Tehnic al lui Leonida se mută într-o clădire mai mare, din beton armat, în care se află şi la ora actuală. Această clădire, proiectată de arh. Trajanescu şi ing. P. Ganea, era o anexă (un garaj) al pavilioanelor (Pavilionul UCB în

Expoziţia Luna Bucureştilor din 1935).

Transformarea Parcului Carol al II-lea în Parcul I. V. Stalin a presupus, şi ea, o serie de demolări, printre care şi cea a Pavilioanelor create pentru Luna Bucureştilor. Ansamblul creat pentru Luna Bucureştilor 1936 a fost şi el demolat în 1953. Mai supravieţuiesc doar câteva fragmente, la fel ca în Parcul Carol I : restaurantul Pescăruş, podul, fântâna Modura, Cariatidele. Au fost demolate 8 pavilioane: 1. Biroul Internaţional central, 2. Grecia şi Bulgaria, 3. Italia, 4. Franta, 5. Straja Ţării, 6. Germania, 7. Industriile româneşti, 8. România. Într-un mod similar a dispărut şi pavilionul Basarabiei, amplasat pe vechile fundaţii ale Senatului.

Alte clădiri mai puţin discutate în contextul demolărilor sunt clădirile moderniste precum hotelurile Excelsior şi Splendid-Parc, locuinţele proiectate de Horia Creangă şi Marcel Iancu în zona Antim-Izvor, Opereta proiectată de Carol Cortobius. Ar fi de amintit şi o lucrare mai puţin cunoscută a arhitectului şi profesorului Haralamb Georgescu. Blocul de pe str. Apolodor nr. 22 a fost realizat în anii 30 pentru A. Ch. Peritz şi a fost demolat în 1984. Este o creaţie anterioară cooptării sale în biroul arh. Horia Creangă.

Trebuie amintite şi o serie de clădiri moderniste modificate precum: Palatul Ministerului de Interne, Sala Dalles, Teatrul Naţional sau Clădirea căminului de ucenici ITB. Acest cămin a fost ulterior transformat, fără avizul arhitectului Grigore Ionescu (după cum notează acesta în Memoriul său de titluri şi lucrări întocmit în 1973), în Facultate de Drumuri şi Poduri a Institutului de Construcţii din Bucureşti (1951). Acesta a fost ultimul său proiect de arhitectură, arhitectul renunţă la proiectarea de arhitectură şi se concentrează numai pe activitatea didactică.

La final putem spune, precum personajul lui Umberto Eco: “Numina nuda tenemus” (Numele trandafirului), pentru că cu atât am rămas, cu numele clădirilor demolate, cu câteva imagini şi fragmente ale acestora în cazurile mai “fericite”.

Sursă fotografii:

https://foto.agerpres.ro/foto/detaliu/13582482

Rică Marcus. Parcuri şi grădini în România. Editura Tehnică, 1958, p. 179

Dealul Mitropoliei în 1940, fotografie de W. Pragher. București, orașul contrastelor, 1941